

TIDEVARVET

N:r 2: 1929

Vår ledande artikel, Pionjären, handlar om exemplet från Stockholms trädgårdsstäder.

Om Harriet Löwenhjelm's minnesutställning, som söndagen den 13 jan. öppnas i Galleri Modern, Sturegatan 26, Stockholm, skriver Honorine Hermelin.

Den brännande frågan om skol-idrottsdagarnas utnyttjande får en vidlygt och på samma gång praktisk belysning av gymn. dir. S. Bergner i artikeln Våra barn och skolidrotten.

Vad är modern krigsföring? är brev från Frankfurt av Elin Wägner.

Ruth Perssons berättelse Befriade står över till nästa nummer enär vi då vilja införa en större avdelning i ett sammanhang.

Fregatten Vanadis är en pojkb berättelse av Moa som vi hoppas kommer att tjusa våra läsares hjärtan så som den gjort med redaktionens.

Den av S. K. C. F. K. för damer anordnade skridskokursen på Stadion, vilken genom annons ommanas i Tidevarvet, har fått en för många säkert välkommen komplettering genom en parallellkurs, som hålles i Björns trädgård på Söder. Kursen på Söder ledes även av Fru Ragnvirts-Torlow-Lundgren. Den äger rum på måndagar och onsdagar kl. 7.30-9.30. Genom att kursen förklats till kvällarna är den alltså särskilt lämpad för dem, vilka genom sitt arbete äro hindrade att deltaga i en tidigare kurs.

Den på Stadion, anordnade kursen på gräs tisdagar och torsdagar mellan kl. 4.30 och 6.30 e. m. och tar sin början tisdagen den 15 januari. Båda kurserna komma att omfatta såväl konstskänkning som vanlig åkning. De pågå ut sammanlagt 20 timmar och kosta 10 kr. Anmälningar mottagas på S. K. C. F. K:s exp. Slussplan 1-3 II. Tel. N. 28.243 kl. 10-12 f. m.

Passa på att prenumerera på Tidevarvet

Vårt tidvarvs frågor äro brännande

Pris helår (52 nummer) 6 kr. Giro 1544

Harriet Löwenhjelm's minnesutställning

Det var i våras tio år sedan Harriet Löwenhjelm dog. Nu på söndag öppnas en utställning i Stockholm med en samling av hennes teckningar i streck, lavering och färg.

Det är underligt att också denna produktion liksom Harriet Löwenhjelm's dikter skall nå fram till pu-

söker är det karaktäristiska, och kvinnodräkten tycks för henne — med dessa få undantag — dölja det karaktäristiska. Av samma orsak här hennes mansfigurer oftast arbetsdräkt eller »historisk dräkt». — Över jordens alla länder och i historiens alla tider går hon fritt ut och

skoan gick långsamt för henne att t. ex. skriva en kemiskrivning. Hon kunde nämligen aldrig förmå sig att skriva en kemisk formel. Sådana lärde hon sig aldrig att »fatta». Hon måste rita upp varje molekylkonstruktion så som hon sett den. På samma sätt fanns för hen-

Fredman

Fångna andar

bliken först efter hennes död. Om den också arbetades ut under den inre och äskådare ointresserade tystnad, var också hos henne den konstnärliga driften att få åtminstone någon som riktigt ville se och höra på och fatta vad hon gjort mycket stark. — Den som ordnat denna utställning är säkerligen den som Harriet Löwenhjelm självklart skulle utsett därtill, den i vars händer hon anförtrödde sin litterära och konstnärliga kvarlåtenskap, hennes konstnärns- och livskamrat Elsa Björkman Goldschmidt. Men lika underligt är det att hon inte själv skall sätta de

in för att finna människan, figuren som helt uttryckt, utan gräns mellan ansikte, gestalt, kläder, landskap eller rum. Mannen i den moderna sällskapsdräkten är antingen bara »herre», d. v. s. helt utplånad i detta att vara fullt korrekt i varje detalj av dräkt och uppträdande — eller också den ofta återkommande, i olika situationer alltid sysslösa befunne figuren som karakteriseras så: »jag som är kulmen utav fyra släkter har fått att dras med många själsaffekter».

Men Harriet Löwenhjelm's kanske mest utpräglade gestalter, som hon också otroligt arbetade med, man kan säga från barndomen och in i döden, var också de där kläderna minst skydd — ärkeänglar, »andarna i fångelse», Kristus.

Hennes landskap — liksom hennes underliga stora tomma rum är aldrig naturalistiska utan endast miljö för figuren, men starkt besjälade av dess själ. Hon ritade aldrig efter naturen, men hon skulle likafullt förnekat att någon av hennes teckningar var fantasiskapelse liksom hon förnekat att någon av hennes figurer, trots till ytterlighet utpräglade drag, var en karrikatur.

En av de alla sista dagarna i sitt liv uttryckte Harriet Löwenhjelm saknad över att gå bort »för det finns nog ännu mycket på jorden som jag skulle kunnat fatta — och så ville jag bra gärna se på jorden en värld av speciell innebörd i det ordet fatta. Det betydde för henne att skåda, att i en hel vision omfatta — klart som i en dikt eller en teckning — vare sig en människa, en älskling, förhållanden, svypunkter. Man kunde ofta tycka att hon fattade långsamt — eller inte alls! Men det var av samma orsak som det i

I örtagården

nes liv och hennes konstnärskap. Låt mig ta som exempel Sören Kierkegaard. En tillfällighet gjorde att hon mycket tidigt fick syn på honom, och hon läste honom sedan hela livet — fast med sitt sätt att läsa hann hon ju aldrig igenom så många böcker. Emellertid, den för-

Kierkegaard

namn på sina »gubbar», som hon osviktigt kände, och lägga ut deras historia och inre öden med sin låga, nästan viskande röst, upplyst av ett lika lågt och lika talande skritt. Det är män hon ritat, med mycket, mycket få undantag. Den närmaste orsaken är kläderna. Vad hon

Några verser

av Harriet Löwenhjelm
Hittills otryckta

Aldrig skall den breda haven
kunna höra ångestropen
från en ensam människosjäl.
Därför är min röst som dumbens.
Ensam mellan unghärlarnas
svägar tiger jag ihjäl.

Handelsmannens värvisa,

Havet är isfritt och luften ljum.
Shtorna ligga vid kajen.
Längta att brottas med havets skum
djärva som tumbarn och hajen.
Tunnor och kutingar lasta tv strax.
Shtorna komma med varor tillbaks.
Det är brått, fast det inte är maj än.

Klockan den plockar och tiden leder,
den aldrig sitt löpp bryter av.
Vändande på sitt läger sig vrider
den arme jordbundne slat.

Den känslorike poeten värklagan.

Du döende värbleke dager!
Jag vilte min själ finge flykta med
då från jordens elände du drager.
Mot ett världs, som nysa i oändlighet skalt
våra händer vi sträckte vecka.
Nu över oss spännes ett glassprätt valv
och stjärnorna glömma bleka.

sta utrikesresa hon själv planerade skulle gå över den Justka heden förbi den kulle — säkerligen för alla andra okänd! — där Kierkegaards far som barn en gång stod och »bandede Guds». Många år senare, när man kunde tro att Kierkegaard sjunkit undan, sade hon plötsligt: »Nu vet jag vad Vår Herre sade till Kierkegaard när han till sist stod inför Honom: »käre Kierkegaard, begagnar Du fortfarande dina ofämt upphängslade byxor?» (syftande på vad Kierkegaard säger i sin dagbok, att det kom ett geni till Kongens By, men köpenhamnarna förstod inget annat av honom än att han hade »förkört Bukser»). — Då började Kierkegaard gråta som ett barn och Vår Herre var så snäll vid honom. — Hon hade till sist upptäckt remnan i Kierkegaards själ, detta att han kände sig som misskänt geni, just i den situationen där den blev belad. — Från den dagen började hon rita Kierkegaard, om och om igen, alltid i sina förkorte Bukser.

Och Fredman? Det var i 20-års-åldern eller tidigare som Harriet Löwenhjelm levde ibland och ritade sina Bellmans-gubbar. Men när en vän kom för att se henne tre eller fyra dagar innan hon dog, var Harriet Löwenhjelm's första ärende att få renskrivet, avslutat och avskickat — eftersom hon själv inte orkade — ett genmätle till en litteraturhistoriker i en dansk tidskrift, som hon ansåg groft hade vantolkat Bellman. Detta är bara små stickprov på en trofasthet, som man alltid i stort och smått, tycker bäst kan tolkas med Paulus' ord: jag blev den himmelske synen icke otrogen. »En bok ägnad alla dem som äro fångna i vantro, förtvivlan och andra svåra synder och laster» stod det på en av hennes skissböcker. Där fanns »den övermagas» och den som »kulmen utav fyra släkter har fått att dras med många själsaffekter» och många andra av hennes ofta återkommande. Ibland tycker man att detsamma kunde skrivas över hela hennes produktion — tillsammans med de ord som hon förvisnade sig om skulle läsas vid hennes kista: Gud är större än våra hjärtan och vet allt.

Honorine Hermelin.

Våra barn och skolidrotten

Kritiken mot skolans alltför ensidiga intellektuella utbildning av barnen har lett till att skolverstyrelsen gjort en allmän ordination av femton idrottsdagar såsom motivikt. Den närmare utformningen av ordinationen har man dock överlämnat till skolans själva d. v. s. hela läroverkssektionen har på en gång gjort till ett experimentalfält. Hur vida detta varit lyckligt eller ej med hänsyn till rådande omständigheter, må lämnas därhän. Men så mycket kan konstateras, att detta tillvägagångssätt medför ganska stor förvirring inom skolvärlden. Och så mycket är säkert, att en idé, den må vara aldrig så god, löper den största fara att förfuskas, om själva experimentatorerna, d. v. s. i detta fall ämneslärarna, icke äro vuxna sin uppgift, ja, rent av äro föientligt inställda mot idén, något, som ju ganska allmänt visat sig vara fallet.

Vad innebär då idén? Ja, t. o. m. på denna punkt har skolverstyrelsen mer eller mindre lämnat skolorna frihet att ge svaret. Gymnastik och idrottsintresserade ha menat, att dessa dagar skulle användas till specifik idrottslig-fysisk utbildning. Detta har dock tydligen icke enbart varit upphovsmännens mening. I de allmänna direktiv, som givits åter det, att dagarna skola användas till utflykter, excursioner etc. *Frituftsdagar* hade således välsedande namn. Man har också tänkt sig att ämneslärarna skulle i stor utsträckning omhändera idrottsdagarna; detta fördröjer ju, att man inderst syftat åt att knyta ett fastare band mellan fysisk och intellektuell utbildning, syftande mot en mera allmän harmonisk utveckling av barnen. En del vakna skolmänniskor utne i det direkta skolarbetet ha dragit ytterligare en konsekvens; de ha i »det nya ämnets» sett ett tillfälle att låra känna sina elever närmare, komma i personlig kontakt

förefaller egendomligt, att den nämnts så litet i samband med idrottsdagarna. Skulle där dock icke finnas många lärdomar att hämta? Skulle man icke kunna tänka sig idrottsdagarna i stil med en scoutningsdag? Skulle icke utbildningen för ledarna av idrottsdagarna kunna läggas i nära anslutning till scoutledarutbildningen, ev. med kompletterande idrottslig utbildning?

Det finnes även i Sverige tvett stationära institutioner, som speciellt avse att ge skolbarn ett mera allsidigt frituftsliv. Den ena är Barnens ö. Vore detta icke den lämp-

ligaste platsen för utbildning av folkskollärare och -lärarinnor? Den andra är Siljansgårdens skolidrotts-hem i Tällberg, speciellt avsett för läroverksbarn, varför kurser för läroverkslärare lämpligen kunde förläggas dit.

Detta senare hem startades redan några årinnan skolidrottsdagarna infördes, efter samma idé som tycks ligga till grund för idrottsdagarna. Varje dag under sommaren göres där till en »frituftsdag» för det femtiotal barn, som där vistas. Där har således i mindre skala redan vunnits en del erfarenheter just ur de synpunkter, som nu äro nya och oprövade ifråga om skolidrotten.

Ett barns hälsa i detta ords vidaste och djupaste bemärkelse vinnas ingalunda bara genom att som motivikt mot all vinterns läsnig ge det kroppsvningar och frituftsliv. Idrott, rätt ledd, kan ju alltid ge större fysiska krafter och fysisk färdighet. Men den grundskada, som vårt nuvarande skolväsen tillfogar barnens hälsa, den kan lika väl tillfogas genom idrott och kroppsvningar som genom läsnig och intellektuell träning. Ty motiven till båda äro desamma. Det heter väl ofta i skolavlutningstalen, att skolan vill skapa psykiskt och fysiskt dugliga individer för samhället. Men får ett barn gå ända upp till 17-18 år eller oftast längre — t. ex. vid all högre utbildning — och bara tänka på: Det gäller, att jag kan det och det för att få det och det betyget, för att bli flyttad, för att klara den eller den tentamen o. s. v., så försvinner nog ganska snart tanken på att det gäller att bli en nyttig samhällsmedborgare och efterträdes av. Det gäller, att jag blir någontings. Andra människor bli mer eller mindre underordnade staffagefigurer i tillvaron. Och så småningom förtyvar själva den spontana förmågan att göra något för andra, lika väl som all förmågan hos en människa lätt atrofiaras, om den icke får övas något under hela uppväxttiden.

Idrotten bara fullständig denna metodiska utbildning till egocentricitet. Jag idrottar för att jag skall vinna fysisk hälsa, för att jag skall komma första, få pris, vinna ett märke, sätta rekord — skolbetygens och examenmeriternas fysiska motsvarighet. Jag övar mig inte att springa för att jag t. ex. lättare skall kunna springa ärenden åt mor och far etc. dyl. Sådana motiv kallas sentimental i vår egocentriska tid.

Kort och gott, allting koncentreras kring barnet såsom mittpunkt. Hemma vägar föräldrarna icke be barnet om att hjälpa till med något. Det måste läsa sina läxor. Och

bete för andra skänker — livshälsans A och O — den förväkvas av skolan och hemmet tillsammans. För att barnet skall »bli någont», förstörse själva människan inom det.

Har man fått bliken öppet för detta, så inses lätt, att idrott för barn kan bli än mer skadlig än läsarbetet. Ty de flesta friska barn kunna och vilja gärna göra något för andra genom en fysisk rörelse, genom ett praktiskt arbete, genom en tjänst; men ett intellektuellt arbete för andra äro i regel mindre dugliga till. Lösrycker man nu den fysiska rörelsen och ställer den helt i självhälsans tjänst, så avskar man barnets förnämsta möjlighet att bli och känna sig som en del i ett större sammanhang, såsom en människa bland människor.

Siljansgårdens grundprincip är således att förhindra barnet att få en känsla av självändamål. Ingen uppsanning förekommer; barnen få själva stada, duka, deltaga i matlagning o. s. v. och dagligen utföra ett par timmars arbete av olika slag till direkt nytta för varandra och hemmet. På så sätt få de en känsla av att de betyda något för det hela, väl, särskilt som hemmets personal består av så gott som uteslutande bildade personer, som icke blott leda och undervisa utan på ett innerst jämbördigt sätt med barnen delta i allt arbete.

Vad idrotten beträffar, så får den vara vad den är: en lek. Leksaker förekommer i övervägande grad. Särskilda tävlingar och rekordsättning ha visat sig vara rätt överflödiga stimulantia. Det fästes mindre vikt vid om lekredskapen såsom idrottsbanor etc. äro så förstklassiga. Huvudviden lägges på ett inlärande av effektiva rörelser och metoder, t. ex. ifråga om hopp, löpning etc. Överhuvud såkas den fysiska rörelsen såsom ett medel till samvaro med naturen. Detta sker särskilt genom schintzejakter, spårövningar, orienteringar bergsskittling etc. Även här är det tysta målet, att få barnen att omedvetet känna sig som delar av ett större helt, naturen.

Kataset.

Vad är modern krigsföring?

BREV FRÅN FRANKFURTKONGRESSEN

En egendomligt tillfällighet gjorde att den första internationella konferensen över modern krigsföring samlades i den stora handelsstaden Frankfurt, ett centrum för fredliga internationella förbindelser. Än mera egendomligt var att förhandlingarna höllos i Handwerkschau; i en sal, vars väggar pryddes av det fredliga uppbyggande arbetets emblem: mursleven, hammaren, yxan, sägen, saxen.

Det blev faktiskt till slut drömligt fantastiskt att timme efter timme sitta i denna det fredliga arbetets sal och höra läkare, farmakologer, kemister och militärer lägga ut det moderna krigets möjligheter och fasor. Man frågade sig: »är det sant om människans att hon spekulerar ut de gemenaste metoder för att bereda sina medmänniskor en kvalfull död, för att bränna och rasera, eller är det sant om henne, att hon timrar, bygger, väver, syr, sår och skördar? Hon kan icke vara lika ivrigt sysselsatt med badädra.»

Och dock är det ju så och på något vis lyckas människorna för sig själva förena båda verksamheterna under samma livsvilja genom något själsligt hokus pokus, genom ett jättelikt självbedrägeri. Konferensen är ett försök att väcka upp samsvaret i detta självbedrägeri, och det är dess betydelse.

Frankfurterborgmästaren hade i sitt hälsningstal till de 350 kongressdeltagarna vackra ord att säga om den kvinnans energi och sådana ligena vakenhett, varigenom kongressen kommit till stånd. För min del tror jag det är förligt att hoppas något av att kvinnorna såsom sådana äro fredsälskande. De äro bundna av den suggestion deras omgivning utövar och själva deras freds-kärlek kommer dem i allmänhet att anamma och efterstå alla ihålliga argument om det effektiva försvaret såsom fredsgaranti. Men i det här fallet, särskilt som man begränsar berömmet till dem som förberett och satt i scen konferensen, var det väl förtjänt. Vi svenskar ha strängt taget anledning att vara stolta över att initiativet till den första kongressen över den viktigaste fråga i världen utgått från Sverige. Det är

dr *Naima Sahlbom* som tillsammans med sin kollega-kemisten dr *Gertrud Wober* från Schweiz bevek Fred och Frihet att ta upp till studium det kemiska kriget. Dr. Sahlbom är ord-förande i Fred och Frihets gasstrigutsutskott, som bildades för fem år sedan och lika länge har hon arbetat på att förbereda denna konferens. I sitt korta hälsningsanförande förklarade dr. Sahlbom att det psykologiska ögonblicket för en sådan konferens nu var inne. Det kan vara sant såtillvida att diskussionen om arten av ett kommande krig redan börjat komma i gång. Men man kan också säga, att om denna konferens hållits för två, eller ännu hellre fem år sedan, skulle de anföranden av sakkunniga, vilka höllos första dagen, slagit ner som lika många bomber i våra sinnen, medan vi nu redan voro förberedda och — så underliga äro människorna — i viss mån avtrubbede. Som om fakta blivit mindre skrämmande genom att upprepas!

Den första talaren, giftforskaren professor Lewin från Berlin, gav ett riktigt uttryck för situationen, när han började med att säga att kvinnorna tillvingat sig upplysning om giftkrigets verkningar och oombdad lagt sig i denna fråga. Nu ville han tala lika uppriktigt och ansvarsvärdet som om han en gång stode som sakkunnig inför domstol att avge ett utlåtande i ett giftmordsfall. Han hade tydligen den uppfattningen att de som tagit initiativet till, använt och utbyggt den kemiska krigsmetoden stå som brottslingar inför en världsdömsstol. Ty det infamaste av allt är att tortera andra människor genom avsiktlig förgiftning, sade han.

Han skildrade utförligt de olika gasernas verkningar, 25 sorter ökade han till. Hela den grupp av gaser, som angripa lufttröset, försöras kvävning genom att slemhinorna inflammation, svälla och förhindra syretillförelse. De förgasade utsattes för fasanfulla lidanden. Professor berättade hur han under kriget hade tillkallats som sakkunnig vid behandling av gasfall, som skickats från fronten till Berlin och blev mer målande symptomerna. De arma människorna genomleva döendets

Dagens lille kock.

med dem, moraliskt och fostrande kunna påverka dem, en uppgift, som ju den svenska skolan hittills sorgligt försammat. Den ringa ankläng som denna synpunkt vittnar bland lärarkåren i dess helhet, visar ju dock, hur allmänt man alltjämt sätter intellektuell färdighet högre än sedlig förtäring. För så vitt man icke av rena bekvämlighetskalkyl ryggar tillbakå för de krav, som en dylik uppgift ställer på varje lärare personligen.

Det nya ämnet kräver dock en ny lärare. Och en ny lärare i viss mån en ny utbildning. Var och hur skall den läggas? Se där frågor, som idrottsdagarna trängt i förgrunden. Till att börja med kan det ju blott bli fråga om kortare, kompletterande kurser.

Det har varit tal om att förläggå dessa kurser under rent gymnas-tisk-idrottslig ledning, till och med till en stad och utan tillgång till övningsobjekt, d. v. s. barn. Det ligger ju i öppen dag, att sådana kurser skulle ge en i hög grad ensidig och otilfredsställande utbildning med hänsyn till ett allsidigt utnyttjande av skolidrottsdagarna.

Vill man pröva sig fram efter de möjligheter, som redan finnes, så kan man i första hand erinra om en stor rörelse, som redan på ett synnerligen framgångsrikt sätt verkat för ett allsidigt och praktiskt frituftsliv, nämligen scoutrörelsen. Det

reläsningsar såväl i idrottsteknik som i psykologi och etik. Det återstår dock att se hur många lärare eller lärarinnor, som ur denna synpunkt ha intresse för skolidrott. En av de högre uppsatta tjänstemännen inom skolverstyrelsen uttalande följande pessimistiska uppfattning om den svenska lärarkåren: Jag tror inte att sådana där kurser kommer att få någon anslutning, då de inte kommer att ge lärarna några ökade löneför-måner. — Men låt oss tro bättre om vår lärarkår!

S. Bergner.

Bageri och Kafferum

är öppnat.

Klara Norra Kyrkogata 36
(Lövild Kungsgatan mitt emot Hotel Carlton)
Telefon Norr 8405

Kaffe - Kaffebröd - Smörgåsar

På grund av dessa erfarenheter har det från såväl lärar- som föräldrarådet uttalats önskemål, att kurser för ämneslärare förledes till Siljansgårdens. Till nästa sommar kommer också en mindre kurs på försök att där hållas under tre veckor. I kursen kommer även att ingå teoretiska fö-

